

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ivnyi
Fél évre . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.

A lap tartalmáért felelős: NÉMETH LÁSZLÓ.

I. évfolyam.

Budapest, 1899. július 1-én.

7. szám.

Tartalom: A munka győzelme: Mihalik Lajostól. — Részlet a siketnéma-iskolák tantervéből: Borbély Sándortól. — A Braille írás fejlődésének története: Lovács Józseftől. — Ausztria és Németország néhány nevezetesebb intézetéről: Eliás J.-tól. Irka-ismertetés: Káplán Gyulától. — Hazai hírek.

A munka győzelme.

A budapesti kefekötő- és kosárkészítő-ipartestület a vakok országos tanintézete ipartanműhelyében kiképezett *kilenc* vak iparostanoncnak, névszerint: *Kunz Péter, Harkay Sándor, Opatovszky István* kosárkészítőknek, *Kúthy Ödön, Torkos Antal, Szalay István, Őszi István, Grósz György* és *Schick Antal* kefekötőknek, miután a kebeléből kiküldött szakértségek jelentéseiből meggyőződést szerzett arról hogy a vak tanoncok mesterségüket teljes mértékben elsajátították és abban oly fokú munkaképességet és ügyességet tanúsítanak hogy kenyerüket általa megkereshetik, f. é. május 23.-án kiadta a felszabadító levelet s az ipartestület elnöke őket lelkesítő szíves beszéddel *iparos segédekké* avatta.

Ime! tehát bebizonyosodott Magyarországon is, hogy a „szegény“ vak, a szerencsétlenek „*legszerencsélenebbje*“ lehet valami más is, nem csak „koldus“ és a könnyörülő szív szeszélyeinek médiama. Bebizonyosodott letagadhatatlanul, hogy ime! a vak is lehet ember, kenyérkereső családfő, a társadalomnak munkás tagja még pedig nem is a legutolsó osztályban, az államnak pedig adófizető polgára.

És ezt a mai napig Magyarországon nem hitték, nem akarták hinni. Hiába mutatott a külföld napnál fényesebb példát, hiába emelt boldog emlékezetű József nádorunk praktikus célból palotát a vakok részére műhelyeknek szánt tágas termekkel: Magyarországon a vaknak gyámolítottnak, tehetetlennek kellett maradnia, mert hisz, ha önállóságra vergődik, ki felett gyakorolt volna jószívűséget

és áldozatkészséget a régi magyar rendi társadalom? Kin szerzett volna érdemeket, ordót és kőbevéssett nevet az alamiznagyűjtő alphilantropista?

Az előítélet, a ferde humanizmus és a koldusbot fölött győzelmet aratott a *munka*.

Ez a kilenc — Magyarországon az első — vak iparos példája legyen a társadalomnak arra nézve, hogy nem alamizsna, nem gyámolítás, nem segély kell a vaknak, hanem *munka*. Adjon neki a társadalom alkalmat a munkára, ő tisztos iparával megkeresi kenyerét s annak az alamizsnanyújtás által vérig sértett vaknak meglesz adva emberi tudata és önbecsülése.

De ebből a tényből, hogy t. i. egy hatalmas ipartestület itt a székesfővárosban méltónak talált kilenc vak iparost a felszabadításra, nem csak a társadalom, hanem mi magunk, a vakok nevelésével és képzésével foglalkozók is levonhatjuk a konzekvenciát, az üdvös tanulságot.

E kilenc vak iparos képzése oly időben történt, mikor a vakok intézete nagy átalakuláson ment keresztül. Az illetékes tényezők maguk sem voltak sokáig tisztában azzal, melyik érke alapján képezzék ki a vakot: hallása révén muzsikusnak-e, vagy pedig tapintása és tevékeny kezé révén iparosnak?

Pedig e kérdést megoldotta már 1784-ben *Hauy Bálint*, a vakok első nevelője, oktatásuknak megteremtője. Hiszen képződtek hallásuk révén muzsikusok, összeverődtek vakbandák már ő előtte is. Azok is vak muzsikusok voltak, a kiket ő számfüles Midás-királyoknak öltöztetve, pápaszemes orral, felfordított kottából zenélve pillantott meg Páris valamely külvárosának hetedrangú vendéglőjében. És épen a berúgott tömeg durva röhögéseinek és élceinek tárgyául szolgáló vak zenészek, e tányérozó maskarák töltötték el a vakok sorsa iránt végtelen szánnalommal és mély részvéttel a nagy férfiú emberszerető szívét. *A muzsikát, mint a koldulásnak és megálázásnak eszközét, már akkor elítélte a nagy gondolkodó és tépelődött azon, hogyan lehetne e páriákat megmenteni az emberi öntudatnak; hogyan lehetne emberi lelkeket, etikai érzésüket kiművelni, felépiteni a kikacagott, kicsúfolt vakoknak?*

Az eszmét ismét csak a muzsikáló szánnalmas vak koldushad adta meg neki.

Az éles megfigyelő Hauy észrevette, hogy az egyik vak, a ki a röhögő csöcselék között műpúppal és csinált veres orral pénzt kéregetett, a tányérába dobott minden egyes pénzdarabot szorgosan körültapogat, súlyáról, nagyságáról és *relief képéről* pontosan felismeri és megkülönbözteti a jó pénzt a rászedés végett odadobott hamis pénzdarabtól.

Az eszme megszületett.

Ezzel a finom tapintási érzékkel, melylyel a vak oly pontosan meg tudja különböztetni a jó pénzt a hamistól, vajjon nem ismerhetné-e fel a kidomborodó betűket is? Vajjon nem lehet-e lelkeket *ezen* érzék segítségével kiművelni? Ez a finoman tapintó kéz vajjon

nem alkalmas-e a muzsikáláson kívül egyébre is? Arra, hogy vele lelket felemelő és édes öntudatot keltő *munkát* végezzen a vak?

A kísérletet fényes eredmény koronázta.

Hauy első tanítványával *Le Sueur*-ral meglepő eredményeket ért el.

Le lettek téve a vakok modern oktatásának első alapkövei.

Magyarországon — e százévesnél öregebb példa dacára — csak rövid 3—4 éve annak, hogy ebben az irányban kísérletek tétetnek.

Segélyezésért esedező vak muzsikus koldusokat, a bűn fertőjében játszó éjjeli zongoristákat a vakok intézete bocsátott ki már fölös számmal, tisztességes iparost csak ezt az első kilencet.

Ne habozzunk tovább és ne kísérletezzünk.

A műhelyben csendesen, de önelégülten dolgozgató vak iparos legyen előttünk a legideálisabb és legmagasabb cél. Tantervünket, melynek revíziója immár el vagyon rendelve, alakítsuk át e célra való tekintettel úgy, hogy ne legyenek a vakok nyelvtudósok, se történészek; ne legyenek tányérozó muzsikusok, de ne legyenek minden oktatás és képzés híján énekes koldusok sem, hanem legyenek ők általános műveltséggel bíró becsületes, képzett iparosok.

Mihalik Lajos.

Részlet a siketnéma-iskolák tantervéből.

Általános rész.

A siketnémák tanításában — a német módszer (a beszédta-
nitás) azon címen győzedelmeskedett a francia módszer (a jel) fe-
lett, hogy míg ez utóbbi a jellel kiművelte ugyan a siketnémát az
ismeretekben, de nem hozta őt semmivel sem közelebb az épér-
zékűvel való közlekedésben, addig a német módszer nemcsak tu-
dást biztosít a siketnémának, de egyszersmind beszélővé is teszi azt.

A magyarországi intézmények ez utóbbi felfogást fogadván el,
arra vállalkoztak, hogy a siketnémát beszélve viszik be az ismeret-
tek, legalább a köznapi ismeretek viszonylagos terjedelmű köreibe.
Hogy azonban a beszéd eszköz lehessen, előbb célul tűzendő ki s
csak, ha mint ilyen eléretet már, szolgálhat később eszközü. E
határt megszabni ép oly könnyű, mint a mily nehéz elérni.

Az épérzékű gyerekekkel az ismeretek rendszeres elsajátítását
akkor kezdi meg a népiskola, midőn a gyermek 6 éves korában
szellemileg is annyira fejlődött már, hogy az elébe tárható dolgokat
és összefüggésüket nemcsak felfogni és megérteni, hanem azokról
szóbelileg viszonylagosan számot adni is tud.

Ezt megteheti a népiskola, mert azon gyermek 6 éven át a
környezetében előforduló jelenségeket nemcsak hogy látta, hallotta,
egy szóval szemlélte és észrevette, hanem azoknak egymásra hatá-
sát, összefüggését a felnőttbeknek beszédjéből 6 évig folyton ta-

nulta megérteni és környezetét utánozva azokat megpróbálta s megtanulta szóbelileg ki is fejezni.

Az érzékű gyermek tehát, midőn az iskolába lép, az ismereteknek egy bizonyos mennyiségével s a helyes ítéleteknek sem egészen hijával megy oda, melyeket a beszédterjedelemnek egy határozottan kialakult körével fennakadás és habozás nélkül könnyedén és biztosan ki is tud fejezni már.

A siketnéma is képes 4 érzéke daczára is ismereteket szerezni, sőt ítéleteket is alkot, de legtöbbször helytelen és tévest, kifejezni azonban nem tud semmit.

Míg tehát a népiskolai tanuló az anyagot és alakot illetőleg nem üres kézzel megy az iskolába, a siketnéma csak anyagban hoz valamit, de alakban semmit.

A siketnéma-iskoláknak e szerint az az első feladatuk, hogy a siketnéma életében az *anyag* (tartalom) és *alak* (kifejezés) között tátongó úrt kitöltsék: a kifejezési készséggel az ismeret-anyagot utóléressék — *azaz beszélni megtanítsák.* †.

Ez a német módszer szerint berendezett siketnéma iskolák **speciális feladata,** — s míg e feladatot végre nem hajtották, addig minden más című jelszó időelőtti és téves irányt jelent. *Célja továbbá a siketnéma-iskolának az is,* hogy a mit első feladata közben indirecte meg nem valósíthatott a *népiskolai tancélból,* ebből legalább a 3—4 évfolyamra esőt elérje, *végrehajtsa.* *Végül pedig* hogy az ipari pályára lehetőleg kiképezze a leányövendékeket, *mindkét nemű tanulóit pedig legalább is annyira előkészítse,* hogy *2—3 év multán még a fiuk is kenyérkeresőkke lehessenek.*

A hármas cél között legfontosabb és így legkidolgozottabb munkaprogrammot az első helyen említett feladat kíván, miért is a beszédtanítás munkatervét indokolt dolog részletesebben is kifejteni, annyival is inkább, mivel a tapasztalat azt igazolja, hogy a végrehajtás alkalmával a legjobb s általánosan elfogadott legszebb elvi kijelentések és különféle képen magyaráztatván, elfajulnak s a kívánt eredményt nem hozzák meg.

A beszédtanítás munkatervét — figyelmen kívül hagyva az első évfolyamnak csupán a *hangképzésre, hangfejlesztésre szorítókozó feladatát* — *a II. VI. osztályok számára* a fogalomszerzés, beszédbeli kifejezés és a módszeres kivitel szempontjából az alábbiakban kívánja megvilágosítani e tanterv.

(A) Fogalomszerzés (ismeretkőr, beszédanyag).

Siketnémák tanítói előtt tudott dolog, hogy a siketnéma a nyelvnek tartalmi részét illetőleg (fogalom, eszme, ítélet) a hallás fogalmi körén kívül álló érzéki észrevevésből ugyanannyi beszédanyagot hoz magával az iskolába, mint az érzékű, azon különbséggel, hogy e fogalmak és ítéletek némelyike a hiányos észrevevés

folytán téves,*) vagy a mimjelek után ítélve tévesnek s az éperzékű magyar ember szemléletmódjával nem mindig megegyezőnek tűnik fel.

Pl. a siketnéma jele szerint : *bot séta* szerintünk *sétabot*.

alatt asztal „ *asztal alatt*.

könyv hoz „ *hozdideakönyvet*.

Azonban az itéletnek e kifejezésbeli különbségei, vagy hiányai nem oly számosak, hogy a siketnéma iskolában is szereplő u. n. *szemléltető nyelvoktatás* ezeknek kiigazítására illesztett volna be a siketnéma oktatás tantárgyai közé, a mint tény is, hogy szemléltető nyelvoktatás nevezete és véghezvitele alatt nem az éperzékű magyar ember és a siketnéma kifejezése közt feltalálható különböző szemlélési mód tárgyalatott eddig, hanem azon ismeretgyűjtést célzó általános kijelentések szerepeltek, melyek a családról szólva ily nyelvtani formában jelentek meg; *A férfinak és asszonynak van gyermeke. A férfi az atya, az asszony az anya. Az atya és anya nagyok (!), a gyermek kicsiny (!) stb.* Vagy az ernyőről: *Az ernyő kerek (!). Az ernyőnek van nyele. Az ernyő nem nehéz (!), hanem könnyű (!). A hölgynek van ernyője. Ez napernyő. A hölgy felnyitja az ernyőjét, mert a nap süt. Az úrnak nincs napernyője, hanem esernyője. Az úr felnyitja az esernyőjét, mert esik stb.*

Midőn e tanterv rámutat a siketnéma-iskolákbeli u. n. szemléltető nyelvoktatás e módon való véghezvitelére, azon tudatban teszi, hogy *a néma gyermeknek sokkal több, érdekesebb, egészségesebb és igazabb mondani valója van, mint a fentebbiek.* Ily szemléltető nyelvoktatásra, helyesebben: szeml. anyagra nincs szükség *beszédanyag* szempontjából; *ily nyelvtani formák nem a mindennapi beszéd eleven alkatrészei; ily általános kijelentések minden általánosságuk daczára sem abszolút igazságok: törlendők tehát.*

Legyen az a beszéd- és ismeretanyag, a mit tanítunk,

1. a gyermekből kiinduló, vagy legalább is az érdeklődését felkeltő, biztosító : miért is az ő lelki állapotának s a gyakorlati köznapi beszédnek megfelelőleg ne általános kijelentéseket foglaljon az magában (az embernek van szeme, füle, stb., az úr áll, a hölgy napernyőt tart kezében, a fiú sír stb.) hanem részletigazságot tartalmazzon. (Hány szemed van? kettő; egy úr van künn: Béla úr; miért sírsz? — Inductív.), melyek mint közvetlen szemléleti anyag, mint el nem vitatható tény, mint a köznapi beszédben lépten-nyomon értékesíthető tartalom könnyebben és hamarább célhoz vezetnek.

*) Így a fényes imponáló külsőben megjelenő embert tekintélynek, úrnak, tudósnak tartja; a szerény, egyszerű megjelenésű ember tulajdonságát pedig a szegénységgel, jobb mód hiányával, tudatlansággal stb.-vel azonosítja. Ez s az ilyen tévedés azonban nem speciálisan a siketnéma felfogásnak eredménye, hanem a naivságé. Ha pedig ő egyetlen jellel fejezi ki azt, a mit mi a *csekély, bagatell, szóra sem érdemes, gyermekes, kicsiny, gyámollalán* stb. szavak alatt értünk, nem jelenti egyszersmind azt is, hogy az ő lelkében a mi szavainknak megfelelő fogalmak ne volnának meg, vagy határozottan tévesek volnának, vagy éppen hiányoznának.

Ily beszédanyag pedig annyi van még a tanítatlan siketnéma lelki tárházában is, hogy ezért mesterséges eszközökhöz nyulnunk merőben felesleges és czéltévesztett. *Aknázzuk ki, használjuk fel előbb a gyermek lelkében összegyülemlett, de szóbelileg ki nem fejezhetett beszédanyagot, adjunk ennek nevet, kifejezést szóbelileg, mert meg lehetünk győződve a felől, hogy ez az anyag a beszéd formáit illetőleg kifogyhatatlan, semmi abból nem hiányzik, minden abban bennfoglaltatik, tehát tökéletes anyag, igaz tartalom, közvetlen szemléleten nyugvó, legérdekesebb anyag.*

Önálló, különvált szemléltető oktatásra tehát — már csak a többi tanítás jó hírnevének érdekében is — mindaddig nincs szükség, míg a siketnéma, egy kisded körben bár, de kerekdeden magát kifejezni nem tudja. Ha aztán elkövetkezik az az idő, hogy a magában levő érzelmekről, érzéki észleleteiről, vágyairól és kívánságairól tanítójával, tanuló társaival, testvéreivel és szülőivel való viszonyáról s a köznapi jelenségekről egy kerekded beszéd keretében kifejezést tud már adni, akkor körülbelül az V. VI. évben indokolt az egy tárgy köré csoportosított oly szemléltető oktatás, mely a földrajzi és természetrajzi alapfogalmakat és elemi ismereteket nyújtja; máskülönben azonban az egész tanfolyamon végig az alkalomszerű jelenségekben rejlő, azokhoz fűzhető tárgyi ismeret legyen az oktatás, — helyesebben: a beszéd tanítás anyaga.

(Folyt. köv.)

Borbély Sándor.

A Braille-írás fejlődésének története.

II.

Cikkem első részében volt szerencsém bemutatni a Braille-ABC eredeti táblázatát, melynek némi figyelemmel történt áttekintése után könnyen észre vehette a tisztelt olvasó, miszerint annak célszerűsége főleg abban áll, hogy minden összetett magán- vagy mássalhangzó egy jel által van kifejezve.

Felette célszerű ez nem csupán azért, mert az érzést gyorsítja és tetemes térbeli megtakarítás nyerhető általa; de különösen könnyűvé teszi az olvasást.

Braille, ki szintén világtalan volt, igen jól ismerte ama nehézségeket, melyekkel a vaknak olvasás közben küzdenie kell. Mert míg a látó egy röpke szempillantás alatt a betűk egész sorát képes áttekinteni, minek folytán olvasása beszédszerű folyékonytárgyat ölt; addig a nem látó, ki a tapintási érzéke szabta szűk határok között kénytelen mozogni, csak annyi *betűt* tud egyszerre kiejteni, amennyit ujjai finom hegyével áttapintani képes. Innen van tehát, hogy bármily gyakorlott olvasó legyen is az a vak, olvasása többé-kevésbé mindig tagolt: szakgatott

Elképzelhető tehát, mily örömet keltett Braille pontírású rendszere a szakkörökben minden felé, melylyel egyszerre megoldva

látták a dombornyomású könyv- és zeneműtárak kérdését. Azonnal át is vették a művelt világ összes szakintézetei; természetesen át-alakítván úgy, a mint ezt az egyes nyelvek természete, sajátosságai megkívánták; de igyekeztek úgy a felhasználható eredeti jegyeket megtartani, mint a hogy szigoruan szem előtt tartották az egy-jegyűség törvényeit.

Amerika egynemely intézete, nevezetesen a new-yorki intézet tért csupán el az eredetitől, azonban ez is csak alakilag, amennyiben az írotábla fiókocskáit nem a hosszúság, hanem a szélesség irányában szerkesztette, mint a hogy e kis ábrácska mutatja:

⋮⋮⋮

Már tekintélyes nagyságú pontrendszerű könyv- és zeneirodalom hirdette Braille Lajos halhatatlan nevét, de Magyarország még mindig nem vett róla tudomást. Nem pedig azért, mert nálunk a vakok oktatásának ügye akkor még nagyon is a csecsemő korát élte és hozzájárult azon mélyen lesújtó körülmény is, hogy hazánk dicsőemlékü nádora, a vakok magyarországi intézetének nagynevű megalapítója és lelkes támogatója elhalálozott és az akkori megyei bizottmánynak, melynek főnhatósága alá intézetünk tartozott, sem pénze, sem érzéke nem volt az efféle újítások megvalósításához.

Hozzánk az első pontírású könyv csak 1867-ben került, a mikor dr. Mihalyik Izidor, intézetünk akkori igazgatója tanulmányi útjáról, Párisból hazaérkezett, magával hozván Lillenek egy két-kötetes pontírásos könyvét ezen címmel: „Principe de Cosmographie.“ Dr. Mihalyik ezt áttanulmányozván, felhívta rá a bizottmány figyelmét ama kérelemmel, hogy e rendszer intézetünkben honosíttassék meg. Ámde — fájdalom! — a többnyire szűk látókörű, ósdi nyárszolgárokából álló bizottmány nem birta, vagy nem akarta felfogni annak becsét és az igazgatót kérelmével elutasította. Dr. Mihalyik ezután váró állásba helyezkedett, mert az intézet államosítását — melyen szakadatlanul fáradozott — úgy is közelegni látta s ettől remélte annak gyökeres újjászervezését is.

Az államosítás azonban csak 1873-ban következhetett be és mindjárt kezdetben — tekintve, hogy az a magas kormánynak úgy is tetemes pénzáldozatába került — specialis újítások tervezetével előállani nem lehetett.

(Kevésbé tájékozottak kedvéért helyénvalónak tartom itt megjegyezni, hogy akkor még sem a Kühl, sem a Hintze-féle apparátus feltalálva nem volt, s így a Braille-könyvek is szedés útján jöttek létre, mint a hogy Párisban egy szaklap ma is így jelenik meg; és ha még hozzá teszem, hogy intézetünk jelenlegi nyomdájának berendezése — a Hintze-gépek bele nem számítva — felül 2000 frtba került: úgy igazoltam fenti állításomat.)

Vége bekövetkezett az 1876-iki esztendő, melynek május havában kinevezte a magas minisztérium Megyeri Károlyt az intézet tanárává, ki lelkesült buzgalommal fogott a vakok ügyének tanul-

mányozásához, s mivel kénytelen volt tapasztalni, hogy intézetünknek még a legszükségesebb tanszerek sem állanak rendelkezésére : egymás után készítette a részben még ma is használatban lévő szeges dombortérképeket és betűző táblákat.

Látván az igazgató Megyerinek ezen lankadatlan szorgalmát, figyelmessé tette őt a fent nevezett pontírású könyvre is, melyből az ABC-t csakhamar elsajátítván, azt deszka-lapokon szegekkel kiverte és mindjárt tanítani kezdett néhány növendéket a francia nyelvre. — Később a zenetanítás alapelvei című francia munkát és két kötet Cramer etudest is meghozatott az intézet költségére, melyekből meg a hangjegyek ABC-jét sajátította el és arra is sikerrel oktatta a tanítványait.

Mindezeket azonban csak privátim cselekedte, mert még hivatalosan tantárgykép meghonosítva nem volt a rendszer intézetünkben, de az első lépés már megtéetett és ez Megyerinek elvitázhatatlan érdeme.

*Megyeri ugyanezen időtájt egy pontrendszerű magyar ABC-t is szerkesztett, melynek segélyével sok hasznos ismeret birtokába juttatta növendégeit ; de mert a Braille-hangjegy tanítása miatt — fájdalom ! — magában az intézet kebelében többször igen nagy kellemetlenségei voltak : úgy evvel, mint amavval teljesen felhagyott, úgyannyira, hogy Beregi Ignác nevű növendékének kilépésével 1887-ben kihalt intézetünkéből sok időre a hangjegytanítás és vele együtt Megyeri ABC-je is.

Az 1892—93-ik iskolai évben ezután dr. Mihályik e sorok íróját szólította fel egy magyar Braille-ABC megszerkesztésére, ki eme felszólításnak eleget teendő, még ugyanazon évben elkészítette és egy, ennek felülbírlására egybehívott szűkebbkörű értekezleten ismertette, hol két jegy kivételével elfogadtatott. A két jegy egyike volt a (ds), melyet, mint csak igen ritkán használatos betűt teljesen elvetett a bizottság és a (ty), mely helyett Megyeri tanácsolt egy más jegyet. Az ABC így helyesnek találtatván, az igazgató elrendelte annak deszkalapokra leendő kiverését, melynek megtörténte után azonnal használatba ment, sőt az 1893-ban megnyílt „kenyérkereső vakok kiállítás“-án már a kiléptettek is irtak vele. (Ezek még ma is ezt használják !)

Itt látta meg Horcsik Kálmán, polgári- és középkereskedelmi iskolai tanár, ki bemutatta dr. Bokor Józsefnek, a Pallas-Lexikon központi szerkesztőjének s így abba is felvétetett.

Ezen rendszer nyomán egy ABC-könyvet is szerkesztett e sorok írója, ez azonban kéziratnak maradt mind a mai napig ; mert 1895-ben Roboz József szakfelügyelő rendszeremmel együtt elvetette azzal a megokolással, hogy ez semmit sem ér, mert a hangjegyek jeleit használtam fel. Persze, ha már teljes tájékozottsággal bírt volna Roboz e téren, úgy bizonyára tartózkodott volna ezen

* Megyeri idejében Hebold-gépen irták a Braille-jegyeket, mert mindössze 1 párisi gép volt intézetünkben.

talán nagyon is elhamarkodott kritikától; mert hiszen Braille jegyei ép úgy kóták, mint betűk, vagy szám- és írásjelek.

Roboz ezután maga állított össze egy pontrendszerű ABC-t, mely azonban nem élt tovább egy esztendőnél.

Ő ugyanis a német rendszert vette alapul, de mert abban a magyar nyelv természetének megfelelő hosszú magánhangzók és összetett mássalhangzók nincsenek, tehát azon úgy vélt segíthetni, hogy az a, e, i, o, u, ü rövid magánhangzók elé egy nyújtási jelet tett, az összetett mássalhangzókat pedig, mint az akadémia, két jegyből állította össze. Az ABC így hamar elkészült ugyan, de bizony arra is elmondhattuk, hogy „adtál Uram esőt“ . . . mert úgy az írása, mint az olvasása fölötte nehézkes volt, ugyannyira, hogy a mit a régi rendszer szerint egy szóban könnyen ki lehetett írni, azt Robozéval néha még kettőben is alig. Nyomdai akadályok gátolnak, különben bemutattam volna egy kis példát is, a mi által világosabban lett volna szemlélhető az az igazán taníthatlan ABC, nem is szólva ama nehézségekről, melyeket olvasása okozott a vakoknak.

Roboz rendszerének tarthatatlan voltát csakhamar belátta Pivár Ignác, a vakok intézete jelnelegi igazgatója is, ki rögtön tanulmányozni kezdte a francia rendszert és ennek alapján készítette el az ő ABC-jét, még pedig akként, hogy szintén megtartott számos eredeti jegyet, de szigorúan szem előtt tartotta a logika, a nyelv és a fonetika törvényeit. Így csoportosította egymás mellé a libegőket $\dot{\cdot} = l$, $\ddot{\cdot} = ly$, $\ddot{\cdot} = r$; így a sziszegőket $\dot{\cdot} = s$, $\ddot{\cdot} = sz$, $\dot{\cdot} = z$, $\ddot{\cdot} = zs$ stb. és származtatta d-ből a gy-t o-ból az ö-t stb. Pivár igazgatónak ezen rendszerét a magas miniszterium annak idején nem fogadta el, hanem Mihalik Lajosét, ki akkor jött haza külföldi tanulmányutjáról és hogy alkalma volt többféle ABC-t látni, melyek mind a tízes rendszer alapján szerkesztvék: ez alapon készített egy rendszert, melyet Pivár igazgató rendszerével egyetemben terjesztettek fel és Mihaliké lett elfogadva.

Ámde az igazgatónak Mihalik ABC-je soha sem tetszett, mert — mint többször hangsúlyozta — nélkülözi a helyes logikát és a fonetikai rendszert s mint értesültem, újból benyújtotta rendszerét elfogadás végett, mely rendszert azzal pótolta, hogy nagy betű-jegyet is hozott javaslatba.

Hogy elfogadják-e vagy nem azt nem tudom, de hogy ideje volna már véget vetni ennek a folytonos váltakozásnak, az bizonyos, mert rendszerint az úgy rovasára történik.

Lovács József.

Ausztria és Németország néhány nevezetesebb siketnéma-intézetéről.

A nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úrhoz felterjesztett tanulmányúti jelentés.

Irta: *Elias J.* (Arad).

Összefoglalás.

(Folytatás).

Az általam ismert németországi intézetekről általában elmondható, hogy derék munkát végeznek. A szász királyságban és a szász tartományban ki van mondva a siketnémák tankötelezettsége, nemsokára egész Poroszországban ki lesz mondva. A kormányok atyailag gondoskodnak ezekről az intézetekről; az alkalmas épületeket józan egyszerűséggel, de célszerűen rendezik be, ahol pedig nincs még alkalmas épület, mint pl. Halleben, ott kilátásba helyezték ennek mielőbbi felépítését; megkapják a szükséges tanítási szereket, melyek beszerzésére a berlini intézet pld. évenként 900 márkát állít be költségelőirányzatába; a szegénysorsuak ellátása, ami minálunk a siketnéma iskoláztatásának legnagyobb akadályja, ott a kormányoknak és községeknek képezi feladatát. A tanítóknak rendszeren nagyobb a heti óráik száma mint nálunk, de ezért oly fizetésben is részesülnek, hogy gond nélkül megélhetnek. A szép képzettséggel bíró tanítóságban nagy lelkesedés tapasztalható és kötelességeiket pontosan és lelkiismeretesen teljesítik.

A tanítás maga mindenütt ugyanazon elvek alapján, ugyanazon módszer szerint folyik, egyik helyen több, a másikon kevesebb eredménnyel. Egyik intézet főcélja a tiszta és érthető kiejtés elérése, a másik ismét a tanulóknak minél magasabbfokú szellemi képzését óhajtja elérni. Közös vonás azonban valamennyinél, hogy a vallási-oktatásra igen nagy súlyt fektetnek; ezt nem lelkészek tanítják, hanem a tanítók, a legfelsőbb osztályokban rendszeren az igazgatók. Mondhatom, hogy ebben kiválnak. Nálunk is jobbra fordulna e tekintetben a helyzet, hogyha az oktatásnak a siketnémára nézve annyira fontos e tárgyát kivennék a laikus papok kezéből és tapasztalt tanítókra bíznák.

A főtárgy a nyelv — ill. a beszédoktatás lévén, természetes, hogy mindenütt erre fordítják a legtöbb időt és fáradságot; ennek egyik ágának azonban, a társalgási gyakorlatoknak, nem szentelnek annyi időt, mint a mennyit ők maguk is szeretnének; Köbrich pld. naponta egy órát óhajtana erre fordítani.

A fogalmazás tanítása is itt-ott igen szép gyümölcsöket érlel.

A beszéd hangsúlyozására jóformán csak Berlinben tanítják a gyermekeket.

A számtan tanítása rendszeren példatár alapján történik; vagy a Hilger-, vagy pedig a Griesinger-féléket használják.

Mindhogy a siketnéma-intézetekben nem igen lehet a reáltár-

gyak tanításánál kiterjeszkedni, ezeknél csakis a legszükségesebbekre szorítkoznak

A rajztanításról minden látott intézetnél külön-külön emlékezőn meg, itt csak ismételhetem, hogy e tekintetben egyik intézet sem elégített ki.

A kézügyességi oktatás igen szépen indult fejlődésnek, sehol sem fajul el mesterséggé, hanem mindenütt a helyes irányban halad. A mesterek is igen meg vannak elégedve az oly tanulókkal, kik ebben jártassággal bírnak.

A leányok kézimunka-oktatása annyiból nem elegendő, amennyiben 8 évi tanítás után sem bírják őket az önálló kenyérkereset-képesség fokára emelni, dacára a heti 4—8 órának, amit erre fordítanak. Nézetem szerint helyesebb volna, ha a leányok már a tanítás 4—5-ik évében, hajlandóságukhoz és kedvökhöz képest inkább csak 1—2 munka-ágban képeztetnének ki alaposan, ahelyett, hogy valamennyi ágra tanítják őket. Így inkább lehetne őket arra képesíteni, hogy kezök munkája után tudjanak majd megélni.

A torna-oktatásban ott, ahol megfelelő helyiséggel bírnak, szintén szép az eredmény.

A gyermekek az egymással való érintkezés közben beszélnek is, de sokat jelelnek is. A jelelést elkerülni csak ott volna lehetséges, ahol e tekintetben állandóan ellenőriznék a gyermekeket, egy pillanatig sem hagyván őket magukra. Aki siketnémák között él, tudja, hogy a legtöbb új fogalom kifejezésére, amit elsajátítanak és szóval megjelölni tanulnak, arra a legtöbb esetben azonnal megalkotják maguknak a jelet is, még pedig vagy a levegőben való plasztikai utánzással, egy-egy feltűnőbb ismertető jelének kiemelésével, körülírással, stb. Az így szerkesztett jelek azután átszállanak nemzedékről-nemzedékre, ami különösen a régi intézeteknél tapasztalható ¹⁾

A gyermekek spontán beszédje mindenütt és mindig különbözik az iskolai beszédétől, ²⁾ amennyiben az érzelmek közvetlen hatása a beszéd agybeli központjait, különösen mozgató központjait reflectorikus módon befolyásolja és így phonetikai és grammaticai szempontból is mindig eltér a spontán beszéd az előre megfontolt és kimért iskolai beszédétől, a leczkefelmondástól. Phonetikai szempontból nem oly tiszta, hanem elmosódottabb és grammatikai oldalát tekintve szintén kifogásolható. Ezen pedig, minthogy a természet törvényei szerint történik így, nem igen lehet változtatni.

Az elért tanítási eredménnyel maguk a tanítók, úgyszólván, sehol sincsenek teljesen megelégedve. Ezt jó jelnek tartom, mert azt bizonyítja, hogy előretörnek, mindig többet és többet akarnak

¹⁾ Az egyes intézetekben így kifejlődött jelbeszéd nem egyforma, hanem mindegyiknek megvan a saját külön jelbeszéde, úgy, hogy találóan lehet a különböző intézeteknek ezt a beszédét a tájszólásokhoz hasonlítani.

²⁾ Ez az érzékű gyermekekénél is, sőt önmagunkon is tapasztalható különösen, ha egy előre jól megfontolt vagy betanult beszédet hasonlítunk össze a baráti körben észlelhető társalgással.

elérni. Sokan a külső körülményekben keresik ennek okát. Ahol nagy internátus van, ez ellen panaszkodnak és az externátust vélik jobbnak; ahol kisebb internátus van, szerencsésebbeknek mondják azokat a nagy intézeteket, ahol a gyermekeket tehetségök szerint lehet párhuzamos osztályokba beosztani, és végül, ahol externátus van, ott ismét a vegyes intézeteket tartják jobbnak.

Szerény nézetem szerint nem a külső körülményekben keresendő a ki nem elégitő eredmény oka, hanem magában a módszerben. Az új-német módszer túlzásba viszi a dolgot, midőn azt követeli, hogy a siketnémának nem szabad a szót írott alakjában emlékezetébe vésni, amivel azt célozza, hogy a gyermek kizárólag annak hangbeli, ill. mozgási alakjában gondolkozzék.¹⁾ E mellett megfélekednek arról, hogy ő reá nézve ez nemcsak hogy egészen mást jelent, mint az épérzékűeknél, mert az izomérzék, amire támaszkodnia kell, sohasem lehet a siketnémánál oly intenzív, mint a látás, azaz: az a két érzék közvetítette emlékképek közül mindig a látáséi lesznek maradandóbbak.

A németországi siketnéma-tanítók egy tekintélyes része érzi is már, hogy a németnek nevezett módszernek, nagy előnyei mellett, nagy hátrányai is vannak. Ujabb idő óta foglalkoznak is ezzel a kérdéssel. Szerencsétlen gondolat volt, hogy ebbe a kérdésbe is belevitték a nemzeti hiúságot akkor, amidőn németnek nevezték el azt a módszert, amely szerint élőbeszédre tanítják a siketnémákat, melylyel szemben a francia módszer szerint írásra és jelekre tanították őket. Tagadhatatlan, hogy az írás nagyon hasznos szolgálatokat tehet az élőbeszédnek, midőn ezt állandóan kíséri, támogatja és néha meg is előzi.

Ámde az új-német, vagy másképp tiszta élőbeszéd-módszert nem is láttam sehol sem egész következetesen keresztülvívve, ami jóformán lehetetlenség is. A berlini legfelsőbb osztályban pld. előfordult ez a szó *Schalksknecht*. Ebben nem kevesebb mint 5 más-salhangzó torlódik össze. A tanító 8-szor is előmondta, de nem bírták a szájáról leolvasni; erre krétát fogott és felírta a táblára. De így járnak el könnyebb szavaknál is.

*

Áttérve arra, hogy a külföldi intézetekben tapasztaltakból mit lehetne, hazai viszonyainkhoz alkalmazkodva, nálunk is értékesíteni és hogyan lehetne a hazai siketnéma-oktatás ügyét külsőleg és belsőleg emelni, arra nézve következőket bátorodom felsorolni:

1. Az intézetek csak ideig-óráig számíthatván a társadalom támogatására, ezek, előbb némileg megizmosodván, előreláthatólag nálunk is az állam által átveendőek lesznek.

2. A népiskola Németországban 8 éves tanfolyammal bír,

¹⁾ A mi tudatunkban is hány fogalom él *betű* alakjában! Az oly személyek, kiknek neve ismeretes előttünk, de akiket soha sem láttunk, *betű*-alakban jelennek meg tudatunkban, pld. Zola, Loubet, Beaconsfield stb. Áll ez azonban nemcsak személyekre, hanem egyéb dolgokra is.

ezért szervezik olyanokká a siketnéma-intézeteket is. Nálunk a népiskolai tanítási kötelezettség ideje csak 6 évre terjed, ezért, de különösen abból a célból, hogy az oktatás nélkül felnövő siketnémák ijesztő nagy százaléka csökkenjen, nálunk 6 évre lehetne a tanítás idejét leszállítani. A tanítási célt ennek dacára sem kellene lejjebb szállítani, hanem a 6 éves tanfolyam létesítése esetén fel lehetne emelni a heti órák számát, azonkívül minden iskola mellé úgy a fiúk, mint a leányok részére¹⁾ továbbképző tanfolyamok volna felállítandók, melyekben a rajzon kívül legalább is heti 4 órán át nyernének oktatást. A munkatöbblet arányában fel volna emelendő a tanítók fizetése is.

3. Az oly mester, ki valamely siketnéma fiút mesterségében kiképezett, annak felszabadulása alkalmával állami jutalomdíjban volna részesítendő.

4. A csonka intézetek mind teljesekké fejlesztendők, hogy a visszamaradó gyengébb tanulók miatt ne kelljen az osztályokat kombinálni.

5. A nagy intézetekben, ahol párhuzamos osztályok is vannak, a gyermekek tehetségök szerint osztandók be; a gyengétebbek részére esetleg külön intézetek rendezendők be.

6. Az első 3 évben internálva legyenek a gyermekek, azután helyeztessenek el családoknál.

7. Egyes kiválóbb tanítóknak nyujtassék alkalom, hogy valamely hazai vagy külföldi egyetemen huzamosb időn át úgy paedagogiai, valamint boncolás- és élettani előadásokat is hallgathassanak.

8. A hitoktatással csakis tanítók bizandók meg.

9. A kiejtésre való oktatás az első osztálynak egyedüli tárgya legyen a kézügyességi, rajz- és tornaoktatáson kívül. A második iskolai évben is naponta legalább 1 óra fordíttassék erre, a többiekben is még heti 2—2 óra használandó fel e tárgyra.

10. Mindent, amit tanulnak, hangsúlyozva ejtsék ki kezdetől fogva.

11. A nyelvoktatás úgynevezett társalgási ágára naponta legalább 1 óra fordítandó.

12. A fiúk kézügyességi oktatása minden iskolánál rendszeres tantárgy legyen.

13. A leányok kézimunka-oktatása akkép reformálandó, hogy az iskolázás utolsó éveiben kenyérkereseti képességek megszerzése legyen a főcél.

14. A rajzoktatás álljon kezdetől fogva a gyakorlati élet szolgálatában; tehát minél előbb adjunk mértéket, vonalzót és körzőt a gyermek kezébe. Ez különben paedagogiailag is a helyesebb eljárás.

15. A torna-oktatásra legyen minden intézetnek saját külön tornacsarnoka.

(Vége.)

¹⁾ kik az iskola székhelyén volnának a választott kézimunkában egészen kiképzendők.

Irka ismertetés.

Örömmel értesültünk a Nagyméltóságú vall. és közoktatásügyi Minis-
terium 32154. számú rendeletéről, melyben Kelemen Ignác kartár-
sunk által szerkesztett irkák használatát — hülye és gyengetehe-
ségű gyermekek számára — elrendelte.

Kelemen ugyanis oly hülye és gyengetehetségű gyermekek számára,
kik az elemi iskolákban és a hülyék intézetében az eddig használatban volt
füzetbe írni képtelenek: speciális irkákat szerkesztett.

A hülyék intézetében működő tanfériak évről-évre tapasztalhatták,
hogy osztályaikban mindig van 1—2 oly növendék, ki a legnagyobb fára-
dozás dacára sem képes a használatban lévő irkák vonalait felismerni s
azokat a betűk határául tekinteni. Az ily növendék írása, mihelyt irkába
ír — fokról-fokra rosszabbodik.

Minél tovább ír, betűi annál formátlanabbak lesznek, sőt sokkal na-
gyobb hiba is származik, a mi különösen az „e“ és „l“ betűk egyforma
nagyságában való írásánál tűnik szembe.

Mert ha sok fáradozás árán sikerül néhány betűt megjegyeztetni a
növendékekkel, mihelyt a füzetbe írás következik, a növendék a már megta-
nult betűk felismerésében kételkedővé válik s végül sem „l“-et, sem „e“-t
nem tud írni, mivel egyiket a másikkal összetéveszti.

Ezen anomáliákon feltétlenül segíteni kellett s hogy a segítség mi
módon történjék, arra nézve elég útmutatást nyújt a hülyék szellemi életé-
nek némi ismerete.

Tudva azt, hogy a hülyeség leginkább a figyelem hiányában nyilván-
núl, a kísérletezés ebben az irányban indulhat. De a tapasztalat azt is mu-
tatja, hogy a magasabb fokú szellemi tehetséggel bíró hülyék közt is volt
olyan, ki nem tudott füzetbe írni.

Már most tekintetbe kellett venni azt is, miszerint az érzékszervek
működésének egy momentuma — a perceptió — néha nem kielégítő, hanem
hol az egyik, hol a másik érzékszervnél igen gyenge.

A gyenge perceptió (észrebevés) azonban erős ha-
tások által fejleszthető. Pl. A hülye annak dacára, hogy szemci-
épek, halvány színt nem képes felismerni, míg rikítót igen. stb.

Tehát ha egy növendék elég gyorsan halad, a betűk megismerésében,
de a mint irkába ír, a már tudott betűket eltéveszti: a hiba a hely-
telen látási percepcióban van, mit viszont a rossz irkák hasz-
nálata segít még rosszabbá tenni.

A látási perceptió gyengeségén segíthetünk azáltal, hogy az ily nö-
vendékeknek rikító, vastag vonalzású füzetet adunk. Ime egy nagy
hibája az eddig használt füzetnek!

De a hülyék egyénisége nem csak a vastag és rikító vonalozást kö-
teli, hanem még többet is. Nevezetesen: a felső és alsó vonal kö-
zött nagyobb távolság legyen; a 2 vonal által képezett
sorok egymástól legalább két centiméternyi távol-
ságban legyenek, nehogy az alsó sor felső vonala képezze a felső
sor alsó vonalát; kezdetben csak 2 vonal által képezett so-
rok legyenek, mert 4 vonal felismerése és megkülönböztetése, még
normalis gyermeknél is nehézséget okoz; végül egy oldalon 3—4
sornál több ne legyen, nehogy figyelmök kimerüljön és a sok írás-
tól elfáradjanak.

Mindezen követelmények egyikének sem felelt meg az általánosan

használatban lévő füzetek közül egy sem. Tehát speciális füzetre volt szükség.

Természetes, hogy mindazon követelményeknek, — melyeket elősoroltam, — egy füzet nem képes eleget tenni. Ép ezért Kelemen 7 egymás után fokozatosan következő füzetet szerkesztett, melyek az általános paedagógiai követelményeken kívül speciális szempontból is minden tekintetben megfelelők. Az első füzet mindegyik lapján 3 vastag s piros vonalozású 2-ös vonalú sor van. A felső és alsó vonal távolsága 12 mm., a 2-iknél 8 mm., a 3-iknél 5 mm. A 4-ik füzetnél a felső és az 5-iknél az alsó segédvonal szerepel. (fekete és vastag vonalozással feltüntetve) A 6-ik füzet már rendes nagyságú vonal-távolsággal bír, de a 4 együvé tartozó vonalcsoport közt széles üres tér van hagyva. Végre a 7-ik füzetnél a rendes távolság szerepel.

A hülyék tanításának „individualitása“ ép az írásnál nyilvánul legjobban, mivel a hányan vannak, annyiféleképp írják a betűket. Ez okból állandóan közöttük jarni s figyelmeztetni kell őket. Mert ha csak 3—4 percig magára hagyunk egyet, már tetszése szerint cifrázza a betűket, sőt más betűket is odakever.

Tehát a hülyék írása hű tükrét adja annak, hogy a tanító lelkiismeretesen ügyelt-e rájuk, vagy nem.

Ha most tekintetbe vesszük, hogy egy-két oly növendékünk is van, ki egy vonást sem képes megcsinálni helyesen a nélkül, hogy állandóan mellette ne álljanak, senki sem veheti felületességnek, ha ily körülmények között ezen növendékeket a tanító elhagyja, nehogy az egész osztály előmenetelét veszélyeztesse. A speciális füzetek segítségével azonban már ők is képesek 1—2 percig felügyelet nélkül helyesen írni. Hogy pedig az íráshoz megkívánt mozgási képességet a hülye keze mintegy megrögzítse, — arra ép úgy, mint a többi tantárgyra — rendkívül sok gyakorlás kell. És mivel ez némelyeknél csak „specialis“ füzet használatával érhető el: azért a „Kelemen“-féle füzeteket — hülyék oktatásánál — felette hasznosnak tartom.

Káplán Gyula.

Hazai hírek.

Lapunk fentartási költségeinek fedezésében *kizárólag* az előfizetési árakkal segítettünk; azért tisztelettel kérjük azon előfizetőinket, kik az előfizetési árat még be nem küldötték, hogy azt beküldeni sziveskedjenek.

— **Külföldi tanulmányútra vonatkozó rendelet.** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister 40.105. szám alatt f. évi június hó 6-án a következő rendeletet adta ki: „*A gyógypaedagogiai tanintézetek tanerőinek külföldi tanulmányútra való kiküldetését és úti-szükséglyel való ellátását, bizalmi jellegű kérdésnek és kitiűntetésnek tekintem. Ily kiküldetéseknek tehát ézentűl nem kérelmezés, hanem az intézet előljáróságainak javaslatai alapján kell történniök. A kiküldetés föltételei: a kifogástalan viselkedés, az illetőnek szakmájában és a német nyelvben a tanulmányok eredményességét biztosító jártassága. Irodalmi munkásság vagy egyéb szakkbavágó munkálatok, az illető részére előnyt biztosítanak.*“

— **Halálozás.** Guthell Ádám, a vakok intézetének 32 éven át volt tanára, ki 4 év előtt vonult nyugalomba, június hó 18.-án 57 éves korában meghalt.

— **A vakokat gyámolító országos egyesület** május hó 28-án tartotta rendes közgyűlését Imrédy Károly elnöklése alatt számos tag jelenlétében. A gyűlésen felolvasott évi jelentésből, következtethetünk a nemes. emberbaráti intézmény áldásos működésére, mert 22.000 koronát tevő évi költségvetésből 13.000 koronát fordítanak vakok gyámolítására. Sajnos, hogy ily humánus egyletnek 600 néhány taggal kell tengődnie, holott a csekély tagságdíj mellett igazán nem volna valami különös dolog, ha 10-szer annyi tagja volna az egyesületnek. Felhívjuk t. kartársaink figyelmét az egyesületre és a humanitás nevében kérjük őket, hogy propagálják azt szélesebb körben.

— **Külföldi tanulmányúti segély engedélyezése.** *Várad* *Zsigmondnak*, — a siketnémák budapesti iskolája tanárának s lapunk egyik szerkesztőjének, — a közoktatásügyi Miniszter 200 forintot engedélyezett külföldi siketnéma intézetek meglátogatása és tanulmányozása céljából. *Várad* augusztus elején indul külföldi tanulmányúttjára, *Klis Lajossal*, a váci intézet tanárával, a ki még a múlt évben kapta meg a tanulmányúti segélyt.

— **Áthelyezések.** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszternek a siketnémák temesvári iskolája felügyelő bizottságához intézett 37.989. számú rendeletéből vesszük e következő idézetet: „**Roboz József**, a siketnémák váci intézetének volt igazgatóját tanítói szolgáltatételre, a siketnémák temesvári intézetéhez osztottam be.“ — Ugyancsak e rendelet *Moussong Pált* — a temesvári intézet tanárát — eddigi minőségében Vácra helyezi vissza, a honnan a közte s **Roboz** között felmerülő viszályok miatt, a múlt évben helyzetetett Temesvárra.

— **Hymen.** *Kreupl Sarolta* kisasszony a siketnémák budapesti állami iskolájának kézimunka tanítónője, június hó 18.-án jegyet váltott *Lozsárdi Fekete Lajos* úrral. — *Ascher István* miniszteri számellenőr f. hó 2-án tartja egybekelését *Dr. Érim Jakab* bájos leányával: *Arankával*. — *Török Sándor* a vakok intézetének tanára eljegyezte *Parkas Izabella* kisasszonyt Szentesről.

Szakvizsga. A siketnémák oktatására képesítő szakvizsgálat írásbeli része június 24-én, szóbeli része pedig 26-án ment végbe Vácott. Az írásbeli tétele: „A siketnémák elemi iskolájának feladata az erkölcsi nevelés, valamint az intellektuális és gyakorlati képzés szempontjából“ volt. A vizsgára — a váci intézet 3 tanfolyamhallgatója — név szerint: *Hobler Rezső*, *Palatinus Károly* és *Völker József* jelentkezett, kik a vizsgát sikeresen állták ki.

Új taneszközök a vakok számára. Mintha lidércnyomás alul szabadult volna fel a lefolyt tanévben a gyógypaedagogiai ügy, megindult minden téren a mozgalom. A múlt számunkban tettünk említést Kelemen kartársunk kitünő irkamentáiról, ez alkalommal ismét két kartársunknak a vakok számára készített értékes tanszereiről kell hirt hallatnunk. *Séra Lajos* kartársunk u. i. egy régi óhajnak tett eleget azzal, hogy a vakok előkészítő osztályának olvasótbláját megjavította. — Még fontosabb, igazán hézagpótló *Török Sándor* kartársurknak: *Budapest domború térképe a vakok számára* című remek műve, melyet *Séra* munkájával együtt a jövő számban fogjuk bővebben ismertetni.